

ธุรกิจการเมืองในรัสเซียใหม่ Business-oriented Politics in New Russia

สมชัย กิรมบตรี

Rom Phiramontri

บทคัดย่อ

บทความนี้ให้ข้อมูลที่มาจากระบบธุรกิจการเมืองในรัสเซียใหม่ที่เกิดจากการที่วิสาหกิจของรัฐยังคงต้องขึ้นต่อการกำกับควบคุมบางประการของกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารโรงงานจึงจำต้องเสนอแบ่งปันผลประโยชน์บางประการให้กับผู้บริหารกระทรวงเพื่อความสะดวกคล่องตัว อันเป็นที่มาของระบบอุปถัมภ์ฟิงฟาหรือคอร์รัปชัน นอกจากนี้ ผู้นำพรรคการเมืองและผู้นำทางธุรกิจส่วนใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในธุรกิจการเมืองรัสเซียยังก่อตัวมาจากองค์กรของพรรคคอมมิวนิสต์ในอดีตอีกด้วย ทั้งนี้โดยคนกลุ่มนี้ต่างพากันฉวยโอกาสเข้าไปครอบครองเป็นเจ้าของหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ทั้งๆ ที่ตามเจตนารมณ์แล้วต้องการให้ผู้บริหารและกรรมกรโรงงานร่วมกันเป็นเจ้าของในสัดส่วนร้อยละ 49 ร่วมกับสัดส่วนข้างมากร้อยละ 51 ของรัฐ

นักธุรกิจและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐดังกล่าวได้อาศัยฐานเศรษฐกิจและอำนาจผูกขาดพัฒนาธุรกิจของตนอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นมหาเศรษฐีระดับโลกได้ภายในระยะเวลาอันสั้นเพียง 5 ปี ระหว่างปี ค.ศ. 1992-1997 กล่าวคือมีทรัพย์สินส่วนตัวมูลค่ากว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐจำนวนกว่า 10 คน และเพิ่มเป็น 27 คนในปี ค.ศ. 2004 ธุรกิจที่ไม่ค่อยโปร่งใสและซื่อสัตย์เท่าใดนักดังกล่าว อาทิเช่นการเก็งกำไรค่าเงินจากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ และสินค้าในภาวะที่เศรษฐกิจกำลังล่มสลายและอัตราเงินเฟ้อสูง การแสวงหา

กำไรจากส่วนต่างของราคาสินค้าที่ได้รับสัมปทานราคาต่ำ แต่ส่งไปขายต่างประเทศในราคาสูงมาก และการแสวงหากำไรจากการฉกฉวยกตราคาซื้อหุ้นจากกรรมการและประชาชนผู้ตกอยู่ในภาวะจำยอมเพราะยากไร้

ต่อมา นักธุรกิจรัสเซียกลุ่มต่างๆ ได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่ม อาทิ พรรคสหบาลรัสเซียพัฒนา (All-Russian Unity) พรรคเศรษฐกิจเสรี (The Party of Economic Freedom) และพรรคแรงงานเสรี (The Party of Free Work) ในปี ค.ศ. 1993 ทั้งนี้ นักธุรกิจต่างพยายามเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองและระบบอำนาจเพิ่มมากขึ้นตามลำดับในรัฐบาลสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินซึ่งเน้นปฏิรูปแบบเฉียบพลัน (Shock Therapy) ทั้งในรูปการล๊อบบี้ การสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ทางตรง) การสนับสนุนคนของตนให้เป็นสมาชิกรัฐสภา และให้การสนับสนุนพรรคและการจัดทำโฆษณาชวนเชื่อให้แก่พรรคทางสื่อมวลชน

นอกจากนั้น บทความยังได้เสนอภาพแผนภูมิแสดงช่องทางที่กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจจะเข้าไปมีอิทธิพลในทางการเมืองและระบบอำนาจในรัสเซียใหม่ รวมทั้งตารางแสดงการให้ความช่วยเหลือพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้งของบริษัทและนักธุรกิจในปี ค.ศ. 1999 ไว้ด้วย

คำสำคัญ: นักธุรกิจการเมืองรัสเซีย, การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในรัสเซีย, การปฏิรูปเศรษฐกิจแบบเฉียบพลัน, ประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน

AN ABSTRACT

This article provides information on business-oriented politics in New Russia. This line of politics arose out of the continuing dependence of certain state enterprises on the supervision and control of the related ministries. This dependence resulted in the state enterprise managers having to offer certain benefits to the ministerial administrators in exchange for the latter's favours that would facilitate the operation of the enterprises. This is the origin of the patronage system and corruption in this country. Another aspect of business-oriented politics is the involvement of most political party leaders and leading business figures in this line of politics. This involvement partly evolved from the former communist party organization in which they had been once influential. These people took the opportunity to take hold of large shares of corporations that came into existence as a result of the privatization of state enterprises, even though these corporations had originally been designed such that their management and workers would jointly own 49 per cent of the shares, with the state owning the remaining 51 per cent of the shares.

Businessmen and high-ranking government officials used this economic base and their monopolistic power to quickly develop their businesses and transform themselves into world-class billionaires in a relatively short period of five years, that is, between 1992 and 1997. Initially, there were more than 10 people who each owned assets worth more than US\$1 billion; in 2004 the number of such

people rose to 27. Their somewhat dubious and dishonest business activities included speculations on exchange rates and prices of goods during economic difficulties and high inflation, seeking benefits from price differences in case of discount concession goods being exported at very high prices, and reaping profits from purchasing shares at very low prices from workers and people who were compelled to sell their assets because of their poverty.

Later, various groups of Russian businesspeople joined in setting up their own political parties to protect their business interests. These parties include the All Russia Unity, the Party of Economic Freedom and the Party of Free Work, which were all established in 1993. These people attempted to gain increasing political influence and power in Russian politics during the Boris Yeltsin government that focused on shock-therapy reform. The measures they adopted for this purpose include lobbying, running in elections, supporting their own people to obtain seats in parliament, and providing support for political parties such as by subsidizing their media propaganda.

The article also provides a graphic presentation showing the channels through which business interest groups have exerted their political influence in New Russia, and a table displaying the financial support given by corporations and businesspeople to the political parties during their election campaigns in 1999.

Key words: Russian business-oriented politics, privatization in Russia, shock-therapy economic reform, Boris Yeltsin

ธุรกิจการเมืองในรัสเซียใหม่

รมย์ ภิรมนตรี*

นักธุรกิจรัสเซียทุกคนมีโอกาสเริ่มต้นเรียนรู้และประกอบธุรกิจในปี ค.ศ. 1985 หลังการประกาศนโยบาย “การปรับเปลี่ยน” หรือเปเรสทรอยกา (Perestroika) ของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) ซึ่งสาระสำคัญส่วนหนึ่งของนโยบายดังกล่าวคือการปฏิรูปองค์กรต่างๆ ของรัฐบาลและปฏิรูปกฎหมาย ทั้งนี้การปฏิรูปองค์กรของรัฐนั้นมีหลักการที่ต่อเนื่องกันสองประการคือ (1) ปฏิรูปกระทรวงขนาดใหญ่ที่ดูแลด้านการผลิตเครื่องจักร พลังงาน เชื้อเพลิง เกษตร อุตสาหกรรม และอื่นๆ ที่ต้องรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งหมดให้ได้ โดยต้องมีฐานทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ดีสำหรับการพัฒนา และ (2) ใช้ผลผลิตทั้งจากภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมที่ได้จากการพัฒนาขั้นแรกมาพัฒนาชาติ

ส่วนการปฏิรูปกฎหมายนั้นได้ดำเนินการด้วยการออกกฎหมายใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปของผู้นำประเทศ ซึ่งประกอบด้วยการออกกฎหมายสำคัญ 4 ฉบับคือ ในปี ค.ศ. 1986 ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบกิจการส่วนตัว (Law on Self-employment) กฎหมายเกี่ยวกับสหกรณ์ (Law on Cooperatives) กฎหมายเกี่ยวกับการเช่า (Rent Act) และในปี ค.ศ. 1987 ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับวิสาหกิจของรัฐ (Law on State Enterprises)

เหตุผลสำคัญของนโยบายปฏิรูปดังกล่าวคือ การที่ผู้นำประเทศได้ประจักษ์ว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การผลิตในประเทศไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพคือ เทคนิคการผลิตที่ล้าสมัยและการ

*อาจารย์ ดร.ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์รัสเซียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สหสาขาวิชานานาชาติ) รัสเซียศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หย่อนยานวินัยการทำงาน รวมทั้งความไม่ทุ่มเทให้กับงานของชาวรัสเซียส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเทคนิคการผลิตนั้นต้องอาศัยการพัฒนาเครื่องจักรให้ทันสมัย ซึ่งต้องใช้ทั้งเวลาและเงินทุนจำนวนมาก แต่การพัฒนาที่สามารถดำเนินการได้เลยคือการพัฒนาคนให้มีวินัยและทุ่มเทกับการทำงาน แรงผลักดันสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้คนซึ่งเป็น 1 ใน 5 ของปัจจัยการผลิต ได้ใช้ศักยภาพของตนออกมาอย่างเต็มที่ อันเป็นนโยบายของนายกรัฐมนตรีนิโคลัย ริชคอฟ (Nikolai Ryzhkov) คือการประกาศใช้ “กฎหมายการประกอบกิจการส่วนตัว” ซึ่งอนุญาตให้ทุกคนสามารถประกอบกิจการส่วนตัวได้ ส่วนในภาคอุตสาหกรรมนั้น ในปี ค.ศ. 1987 ได้มีการประกาศใช้ “กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจของรัฐ” ซึ่งให้อิสระกับวิสาหกิจของรัฐในการบริหารและการผลิต โดยให้ผู้ที่ทำงานในวิสาหกิจนั้นๆ สามารถเลือกผู้บริหารของตนได้โดยตรง และสามารถนำผลผลิตที่เป็นผลกำไรไปจัดการกันเองตามที่ประชาคมของวิสาหกิจนั้นๆ เห็นชอบ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบการผลิต การจัดส่งวัตถุดิบ การขนส่ง และจัดจำหน่ายยังอยู่ภายใต้การดำเนินการของกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่ จึงทำให้โรงงานหรือวิสาหกิจต้องขึ้นตรงต่อกระทรวงหรือผู้บริหารของกระทรวง ซึ่งโดยรวมแล้วยังมีอำนาจเหนือวิสาหกิจที่ได้สิทธิ์ดำเนินการเป็นเอกเทศ ดังนั้น เพื่อให้การทำงานสามารถดำเนินไปได้ ผู้บริหารโรงงานจำต้องเสนอแบ่งปันผลประโยชน์ของตนให้กับผู้บริหารของกระทรวง ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของระบบธุรกิจการเมืองในรัสเซีย

นอกจากนั้น มีนักธุรกิจส่วนหนึ่งในกลุ่มของนักธุรกิจรุ่นใหม่ได้อาศัยการเป็นผู้บริหารในคณะกรรมการเยาวชนคอมมิวนิสต์ของท้องถิ่น (Moscow State committee of All-Union Leninist Communist Youth Union) หรือการเป็นสมาชิกคณะกรรมการกลางเยาวชนคอมมิวนิสต์ (Central committee of AULCYU) หรือการเป็นสมาชิกคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ท้องถิ่น (Moscow State committee of Communist Party of the Soviet Union) เพื่อเป็นเครื่องมือในการก่อตั้งสหกรณ์ขนาดใหญ่และเข้มแข็ง โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสัมพันธ์ขององค์กร เงินทุน อุปกรณ์ สถานที่ และบุคลากรขององค์กร ใน

จำนวนนี้ที่สำคัญประกอบด้วยธนาคาร“เมนาเตป” (“Menatep”) ธนาคาร “อินคอมบังก์” (“Inkombank”) ธนาคาร “กลาฟโมสโตรยบังก์” (“Glavmosstroybank”) เป็นต้น นอกจากนี้ งานวิจัยของสถาบันสังคมวิทยาแห่งรัฐบัณฑิตยสถานรัสเซียยังพบว่าร้อยละ 75 ของผู้นำพรรคการเมือง และร้อยละ 61 ของผู้นำทางธุรกิจได้ก่อตัวมาจากระบบองค์กรของพรรคคอมมิวนิสต์¹

ในปี ค.ศ. 1989 หลังจากที่รัฐบาลรัสเซียได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการเช่ามา 3 ปี ได้มีการสำรวจวิสาหกิจที่เช่าวิสาหกิจรัฐบาลประกอบการว่ามีผลในทางปฏิบัติเพียงใด ซึ่งจากการสำรวจดังกล่าวมีข้อสรุปว่าร้อยละ 70 ของวิสาหกิจมีผลผลิตเพิ่มขึ้น และในปี ค.ศ. 1991 ได้มีวิสาหกิจที่เช่ารัฐ 3,947 แห่ง มีผลผลิตคิดเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศร้อยละ 14.1 และมีการจ้างงานถึงร้อยละ 11.8 ของแรงงานในภาคอุตสาหกรรม

ส่วนสหกรณ์นั้นหลังจากประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ ระหว่างปี ค.ศ. 1988-1990 ได้มีสหกรณ์เกิดขึ้นกว่า 245,000 แห่ง ในจำนวนนี้ร้อยละ 86 เป็นสหกรณ์ที่แยกตัวออกมาจากหน่วยงานของรัฐ โดยในเบื้องต้นได้รับปัจจัยการผลิตหลายอย่างจากรัฐ เช่น ทุน วัตถุดิบ อาคารสถานที่ และบุคลากรที่บริหารจัดการ เป็นต้น สหกรณ์ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจด้านพลังงาน-น้ำมัน (ประมาณ 8,200 แห่ง) อุตสาหกรรมยานยนต์ (6,600 แห่ง) และอุตสาหกรรมเคมี (4,300 แห่ง) ตัวอย่างเช่นโรงงาน “ดีนาโม” (Dinamo) ซึ่งได้ตั้งสหกรณ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1988 ต่อมาได้แปรรูป (โดยใช้เงินสหกรณ์ซื้อ) และในปี ค.ศ. 2000 วิสาหกิจได้มีบริษัทในเครือเพิ่มขึ้นอีก 12 แห่ง

ในปี ค.ศ. 1989 รัฐบาลสหภาพโซเวียตนำโดยนิโคลัย ริซคอฟ นายกรัฐมนตรีได้มีความคิดที่จะสร้างองค์กรขึ้นมารองรับ และควบคุมการปฏิรูปทางเศรษฐกิจโดยไม่ขัดต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน โดยอาศัยแนวทางที่ได้ทดลองมาแล้วในเบื้องต้น ดังนั้นจึงได้มอบหมายให้ เลโอนิด อาบาลคิน

¹ Крыштановская О. Финансовая олигархия в России//Известия.- №4-10,01,1996.

(Leonid Abalkin) ประธานคณะกรรมการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของรัฐบาลโซเวียต คิดหาวิธีควบคุมเศรษฐกิจแบบการตลาด ซึ่งต่อมาเขาได้ร่างข้อกำหนดบริษัท หุ้นส่วนและบริษัทหุ้นส่วนจำกัด (Provision for joint stock companies and limited liability companies) ขึ้นมาและประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1990

ข้อกำหนดเกี่ยวกับบริษัทหุ้นส่วนและบริษัทหุ้นส่วนจำกัด ได้แบ่งบริษัท หุ้นส่วนออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้ (1) บริษัทหุ้นส่วนแบบเปิด (Public corporation- Открытое акционерное общество – ОАО) (2) บริษัท หุ้นส่วนแบบปิด (Closed Joint Stock Company - Закрытое акционерное общество – ЗАО) (3) บริษัทหุ้นส่วนแบบจำกัด (Limited Liability Company Общество с ограниченной ответственностью – ООО) และ (4) บริษัทหุ้นส่วนของรัฐบาลหรือ รัฐวิสาหกิจ (Russian Joint Stock Company Российское акционерное общество – PAO)

ข้อกำหนดเกี่ยวกับบริษัทหุ้นส่วนและบริษัทหุ้นส่วนจำกัดได้เปิดโอกาส ให้มีการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารภายในของกระทรวงและองค์กร ซึ่งระหว่างปี ค.ศ. 1990-1991 มีกระทรวงและองค์กร 20 แห่งได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างมา เป็นวิสาหกิจ สมาคม และวิสาหกิจเครือข่าย (concern) เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม ก๊าซได้แปรรูปมาเป็นรัฐวิสาหกิจ “ก๊าซโพรม” (RJC “GASPROM”) กระทรวง เคมีเกษตรได้แปรรูปมาเป็นรัฐวิสาหกิจ “อะโกรฮิม” (RJC “Agrokhim”) องค์กร กระจายสินค้าและวัตถุดิบ (State Procurement) ได้แปรรูปเป็นตลาดหุ้น (Stock Exchange) และบริษัทร่วมทุน (Joint Venture) เป็นต้น

ในขณะที่มีการแปรรูปหน่วยงานของรัฐมาเป็นรัฐวิสาหกิจหุ้นส่วนอยู่นั้น หน่วยงานทางการเงินขององค์กรที่ถูกแปรรูปก็ได้แปรรูปตนเองเป็นธนาคารพาณิชย์ เช่น “โพรมราดเทคแบงก์” (“Promradtekhbank”) “เนฟตี-คิมแบงก์” (“Neftekhimbank”) และบนพื้นฐานธนาคารเดิมได้แปรรูปเป็นธนาคารพาณิชย์สาขา ของวิสาหกิจ เช่น จากธนาคาร “โพรมสโตรยแบงก์” (“Promstroybank”) ได้ แปรรูปเป็นธนาคารเต็มรูปแบบ เช่น “โพรมสโตรยแบงก์ รัสเซีย” (“Promstroybank

Russia”) “โพรมสโตรยบังก์ เซนต์ปีเตอ์สเบิร์ก” (“Promstroybank St. Petersburg”) “มัสโคฟสกี เมียจดูนาโรดเนียบังก์” (“Moskovsky Mezhhregionalny bank”) “มัสโคฟสกี อินดัสเทรียลเนียบังก์” (“Moscovsky industrialny bank”) เป็นต้น ในปัจจุบันหนึ่งในห้าของธนาคารพาณิชย์รัสเซีย (ในปัจจุบันมี 1,350 แห่ง) เป็นธนาคารที่มาจากการแปรรูปดังกล่าว

ขั้นตอนต่อไปของรัฐบาลในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจคือการแปรรูปวิสาหกิจขนาดใหญ่เช่น โรงงานผลิตรถบรรทุก “คามาส” (“KAMAZ”) วิสาหกิจเดินเรือในทะเลบอลติก (Baltic Shipping Company) โรงงานอากาศยานซาราทอฟ (Saratov Aviation Plant) ทั้งนี้วิสาหกิจเหล่านี้ได้แปรรูปตามมติของคณะรัฐมนตรีโซเวียตในปี ค.ศ. 1990 โดยเริ่มต้นการทดลองที่โรงงาน “คามาส” ซึ่งเป็นโรงงานผลิตรถบรรทุกที่ใหญ่ที่สุดในสหภาพโซเวียต และผลิตรถบรรทุกออกใช้ทั้งในกิจการพลเรือนและกิจการทหารของประเทศสังคมนิยมทั้ง 16 ประเทศทั่วโลก การแปรรูปได้แบ่งหุ้นของบริษัทออกเป็น 2 ส่วนคือ ร้อยละ 51 เป็นของรัฐบาลและร้อยละ 49 เป็นของผู้บริหารและกรรมกรโรงงาน

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจดังกล่าวไม่ได้เป็นฐานในการสร้างตลาดเสรีอย่างที่รัฐบาลโซเวียตตั้งใจไว้ แต่เป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มนักการเมืองและผู้บริหารโรงงาน ซึ่งในอดีตคือผู้บริหารองค์กรระดับสูงของพรรค ที่ใช้สถานะและอำนาจสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้มีความเสี่ยงทางธุรกิจใดๆ เลย พวกเขาใช้ทรัพยากรของหน่วยงาน องค์กรและประเทศสร้างฐานะของตนขึ้นมา ในเบื้องต้นอาจเป็นบริษัทร่วมทุน ธนาคารในเครือ หรือบริษัทหุ้นส่วน ซึ่งพวกเขาใช้ความเป็นผู้บริหารระดับสูงจัดการทุกอย่างได้อย่างง่ายดาย และได้ผลตอบแทนจำนวนมาก จากกิจการที่ใช้การเป็น “คนใน” เข้าถึงแหล่งสร้างผลกำไรได้ดีกว่า “คนนอก” ทำให้รัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ของประเทศในช่วงต่อมามีบุคคลเหล่านี้เป็นผู้บริหารสูงสุดและมีอิทธิพลต่อรัฐบาล เช่น วิกเตอร์ ชีร์นามียร์ดิน (Victor Chemomyrdin) เรียม เวียคฮีเรียฟ (Rem Vyakhirev) (“ก้าชโพรม”) วลาดีมีร์ โปตานิน (Vladimir Potanin) (“อินเตอร์โรส-โอเนกซิมบังก์”) ยูริ ลูซคอฟ (Yuri Luzhkov) (“กลุ่มโมสต์”) วลาดีมีร์ วินากราดอฟ

(Vladimir Vinogradov) (“อินคอมบังค์”) ยาคอฟ ดูเบเนตสกี (Yakov Dubenetsky) (“โพรมสโตรยบังค์”) เป็นต้น

หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายแล้ว นักธุรกิจและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐที่มีฐานทางเศรษฐกิจและอำนาจก็สามารถพัฒนาธุรกิจของตนได้อย่างรวดเร็ว โดยได้ใช้โอกาสและช่องทางต่างๆ สร้างความมั่งคั่งให้กับตน จนกลายเป็นมหาเศรษฐีระดับโลกได้ในระยะเวลา 5 ปี (พบว่าจากการสำรวจของวารสารต่างๆ ระหว่างปี ค.ศ. 1992-1997 ประเทศรัสเซียมีมหาเศรษฐีที่มีทรัพย์สินส่วนตัวมูลค่ากว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มากกว่า 10 คน และในปี ค.ศ. 2004 จากการสำรวจของวารสาร “ฟอร์บส์” (“Forbes”) พบว่ารัสเซียมีนักธุรกิจที่มีทรัพย์สินส่วนตัวมูลค่ากว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ถึง 27 คน) ซึ่งในจำนวนนี้ประกอบด้วย

อันดับโลก	ชื่อ-สกุล	อายุ	มูลค่าทรัพย์สิน (พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	สัญชาติ/ประเทศที่พำนัก
21	โรมัน อับราโมวิช (Roman Abramovich)	38	13.3	รัสเซีย/สหราชอาณาจักร Russia/United Kingdom
60	มิกฮาอิล ฟรีดมัน (Mikhail Fridman)	40	7.0	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
60	วลาดีมีร์ ลีซิน (Vladimir Lisin)	48	7.0	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
84	อาเล็ค ดิริปาสกา (Oleg Deripaska)	36	5.5	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
94	วิกเตอร์ เวคเซลเบิร์ก (Viktor Vekselberg)	47	5.0	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
107	อเล็กเซย์ มอร์ดาชอฟ (Alexei Mordashov)	39	4.8	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
117	วลาดีมีร์ โปตานิน (Vladimir Potanin)	44	4.4	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
117	มิกฮาอิล โปรคอรอฟ (Mikhail Prokhorov)	39	4.4	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
122	วากิต อเล็กเปีรอฟ (Vagit Alekperov)	54	4.3	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
151	วิกเตอร์ ราชนิคอฟ (Victor Rashnikov)	56	3.6	รัสเซีย, มกนีตาคอร์สค Russia, Magnitogorsk

อันดับ โลก	ชื่อ-สกุล	อายุ	มูลค่าทรัพย์สิน (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)	สัญชาติ/ ประเทศที่พำนัก
228	บาริส อีวานิชวิลี (Boris Ivanishvili)	49	2.6	ฝรั่งเศส, ปารีส France, Paris
258	วลาดีมีร์ เยฟตุเชนคอฟ (Vladimir Yevtushenkov)	56	2.4	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
272	อเล็กซานเดอร์ อับรามอฟ (Alexander Abramov)	46	2.3	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
272	วลาดีมีร์ บักดานอฟ (Vladimir Bogdanov)	53	2.3	รัสเซีย, ซูรกูต Russia, Surgut
292	มิกฮาอิล คฆาดาร์คอฟสกี (Mikhail Khodorkovsky)	41	2.2	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
306	กีร์มัน คาน (German Khan)	43	2.1	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
306	นิคาลัย สเวียตคอฟ (Nikolai Tsvetkov)	44	2.1	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
321	ลีโอนิด เฟดุน (Leonid Fedun)	48	2.0	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
366	อลิเชอร์ อุซมานอฟ (Alisher Usmanov)	51	1.8	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
413	อเล็กเซย์ कुซมิชอฟ (Alexei Kuzmichov)	42	1.6	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
413	อเล็กซานเดอร์ เลเบเดฟ (Alexander Lebedev)	45	1.6	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
413	อิสคานเดอร์ มัคมุดอฟ (Iskander Makhmudov)	42	1.6	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
437	วลาดีมีร์ อีโอริช (Vladimir Ionich)	46	1.5	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
437	อีกอร์ ซูซิน (Igor Zyuzin)	44	1.5	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
507	อีเลียเนีย บาดูรีนา (Elena Baturina)	42	1.3	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
548	อันเดรย์ เมลนิเชนโก (Andrei Melnichenko)	33	1.2	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow
548	ซีร์เกย์ โปโปฟ (Sergei Popov)	33	1.2	รัสเซีย, มอสโก Russia, Moscow

ที่มา: www.forbs.com

ความมั่งคั่งของมหาเศรษฐีรัสเซียเหล่านี้ล้วนมีความเป็นมาที่ไม่ซื่อสัตย์ และโปร่งใสนัก ซึ่งสามารถลำดับมูลเหตุขั้นต่อมาที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาส สังสมทรัพย์สินซึ่งเป็นมรดกของชาติได้อย่างมหาศาลในระยะเวลาอันสั้นดังนี้

1. การเก็งกำไรค่าเงินจากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศและสินค้าใน ภาวะที่เศรษฐกิจกำลังล่มสลายและอัตราเงินเฟ้อสูง ซึ่งในบางช่วงเวลาของปี ราคา สินค้าเพิ่มสูงขึ้นถึง 2,600 เปอร์เซ็นต์ และในบางวันอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา เพิ่มขึ้นเกือบหนึ่งในสาม (ในวันที่ 11 ตุลาคม ค.ศ. 1994 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ช่วงเช้าต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นจาก 3,081 รูเบิลเป็น 3,926 รูเบิล)² โดยที่ กลุ่มนายทุนซึ่งมีธุรกิจครบวงจรทั้งอุตสาหกรรมการผลิต การค้า บริการและ ธนาการ ต่างฉกฉวยโอกาสเอาเปรียบประชาชนที่ยากจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของ ประเทศ

2. การส่งสินค้าวัตถุดิบออกไปจำหน่ายในต่างประเทศในราคาตลาดโลก ในขณะที่ซื้อหรือผลิตจากเหมืองหรือโรงงานที่ได้รับสัมปทานมาในราคาที่ต่ำมาก เช่น การได้สัมปทานบ่อน้ำมันในราคาบาร์เรลละ 4 เซนต์ แต่ขายน้ำมันดิบใน ราคาบาร์เรลละ 7.1 ดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นต้น

3. การขายทรัพย์สินของรัฐ (แปรรูปรัฐวิสาหกิจ) ที่ประชาชนได้ร่วมกัน สร้างมา โดยในขั้นแรกเป็นการแปรรูปวิสาหกิจที่สามารถซื้อโดยตราสารหุ้นที่รัฐ แจกจ่ายให้ประชาชนทุกคน แต่เนื่องจากความอดอยากยากจนทำให้ประชาชน ส่วนใหญ่ต้องขายตราสารหุ้นให้กับนักธุรกิจ ในราคาที่ต่ำกว่าราคาที่นักธุรกิจนำ มาซื้อวิสาหกิจกว่าสองพันเท่า (ตราสารหุ้นราคา 10,000 รูเบิล นักธุรกิจซื้อมาเพียง 400 รูเบิล) ประกอบกับการประเมินราคาวิสาหกิจที่แปรรูปต่ำกว่าราคาจริงมาก เนื่องจากการแปรรูปกระทำกันในระยะเวลานั้นเฉพาะหมู่ผู้มีอำนาจรัฐกับนัก ธุรกิจที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน เหตุนี้จึงทำให้รัฐสูญเสียรายได้จากการประเมิน ราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริงเฉพาะในปี ค.ศ. 1993 มากกว่า 1.6 แสนล้านรูเบิล

² Кутузов В.А. и др.Новейшая история России. 1994-2002: Учебное

ตัวอย่างเช่นการแปรรูปโรงไฟฟ้าและโครงข่ายทั้งระบบ ซึ่งราคาตามกำลังการผลิตในยุโรป 3 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ขายไปเพียง 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เท่านั้น³

ในปี ค.ศ. 1992 รัฐวิสาหกิจ 46,000 แห่งได้ตกไปอยู่ในการครอบครองของเอกชน ซึ่งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 ได้มีการจดทะเบียนสหกรณ์ถึง 400,000 แห่ง บริษัท 200,000 แห่งและบริษัทหุ้นส่วนวิสาหกิจเอกชน 12,000 แห่ง โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่มาจากอดีตผู้อำนวยการวิสาหกิจของรัฐ ในสิ้นปี ค.ศ. 1993 ได้มีการแปรรูปประมาณร้อยละ 70 ของรัฐวิสาหกิจด้านการค้าและบริการ ที่รู้จักกันในนาม “การแปรรูปขนาดเล็ก” (Small-Scale Privatization) ส่วนรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ 4,800 แห่งได้แปรรูปเป็นบริษัทหุ้นส่วน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32 ของรัฐวิสาหกิจ เมื่อสิ้น ค.ศ. 1993 ในภาคเอกชนรัสเซียได้มีการจ้างงานกว่า 30 ล้านคนหรือประมาณร้อยละ 50 ของแรงงานของประเทศ⁴

ข้อมูลการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในรัสเซีย

เวลาดังแต่ต้นปีจนถึงสิ้นปี ค.ศ.	1993	1994	1995	1996	1997	1998
รัฐวิสาหกิจที่แปรรูป	204,998	295,254	126,846	90,778	89,018	88,264
ราคาขายที่ตั้งไว้ (พันล้านรูเบิล)	57	1,859	1,867	2,510	3,230	5,723
ราคาขายได้ (พันล้านรูเบิล)	193	1,611				
รัฐวิสาหกิจที่แบ่งเป็นหุ้นขายในตลาดหลักทรัพย์	2,376	34,371	24,048	27,040	29,882	30,900
รัฐวิสาหกิจที่ให้เช่า	22,216	41,492	16,826	14,663	14,115	11,885
รัฐวิสาหกิจที่เช่าซื้อ	13,868	30,636	12,806	12,198	11,844	10,413

ที่มา: ข้อมูลการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ฐานข้อมูลกระทรวงทรัพย์สินของรัฐ สหพันธรัฐรัสเซีย

³ Независимая газета – 1994. – 10 ноября. – с.4

⁴ ข้อมูลการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ฐานข้อมูลกระทรวงทรัพย์สินของรัฐ สหพันธรัฐรัสเซีย ใน <http://www.gov.ru>

ขั้นตอนที่สองของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจยุคประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินคือ การที่นักธุรกิจให้รัฐบาลนำหุ้นของรัฐวิสาหกิจที่มีผลกำไรสูงมาแลกเปลี่ยนกับการที่พวกเขาให้รัฐบาลกู้เงิน 1.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยมีคฮาอิล ฮาดาโคฟสกีได้หุ้นส่วนใหญ่ของรัฐวิสาหกิจน้ำมัน “ยูคอส” (“Yukos”) อเล็กซานเดอร์ สมาเลนสกี ได้หุ้นส่วนใหญ่ของรัฐวิสาหกิจน้ำมัน “ซิฟเนย์ฟ” (“Sibneft”) บอริส บิริโซฟสกี และวลาดีมีร์ โปตานินได้หุ้นของรัฐวิสาหกิจน้ำมัน “ซิดานโค” (“Sidanko”)⁵ ทั้งนี้ข้อมูลของบอริส บิริโซฟสกี ยังชี้ให้เห็นว่ากลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของรัสเซีย 13 กลุ่มครอบครองทรัพย์สินของชาติอยู่เกือบ 50 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งผลผลิตในแต่ละปีของ 13 กลุ่มนี้เท่ากับ 22% ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ หรือประมาณ 208,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ⁶

ในส่วนของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจนั้นได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1988 โดยมีการก่อตั้งสหภาพสหกรณ์มอสโก (Moscow Union of Cooperatives) และสมาคมวิสาหกิจร่วม (Association of Joint Ventures) เพื่อที่จะหาความร่วมมือระหว่างนักธุรกิจวิสาหกิจร่วมในประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 ผู้บริหารวิสาหกิจขนาดใหญ่ได้จัดตั้งองค์กรทางการเมืองของตนขึ้นชื่อว่า “สหภาพวิชาการ-อุตสาหกรรม” (Scientific-Industrial Union) ซึ่งในปี ค.ศ. 1992 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น สหภาพนักอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการ (The Russian Union of Industrialists and Entrepreneurs) ซึ่งมีอาร์คาดีย์ โวลสกี อดีตกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต (Arkady Volsky) และอดีตผู้ช่วยผู้นำสหภาพโซเวียต 3 คนคือผู้ช่วยของยูริ อันโดรปอฟ (Yuri Andropov) คอนสแตนติน ชีร์เนียนโก (Konstantin Chernenko) และมีคฮาอิล กอร์บาชอฟ

⁵ Леонид Шани. Россия тайные владыки, или Взгляд «Штерна» на нашу власть. «Профиль». – 1997, № 42. С.17.

⁶ Черников Г.П., Черникова Д.А. Кто владеет Россией. «Центрполиграф». -1998, с 41.

เป็นประธาน (The central committee of the Communist Party of Soviet Union) เป้าหมายของสหภาพฯ คือการปกป้องผลประโยชน์ของนักอุตสาหกรรม ทั้งทางกฎหมายและการประกอบการ โดยตั้งแต่มีการก่อตั้งเป็นองค์กรสหภาพ ได้แสดงบทบาทออกมาอย่างเด่นชัดและมีอิทธิพลต่อการเมืองสูง ทั้งนี้ในปี ค.ศ. 1992 สหภาพมีสมาชิกประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ 2,130 แห่งและ องค์กรด้านอสังหาริมทรัพย์ 39 แห่ง

ในช่วงเวลาดังกล่าวนักธุรกิจรัสเซียทั้งรุ่นใหม่และรุ่นเก่าได้รวมตัวกันตาม แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปทางเศรษฐกิจเป็น 3 กลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ปกป้องและเอื้อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตน ด้วยการเน้นเข้าไปมีส่วนร่วม ทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่สนับสนุนให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศให้ เป็นแบบการตลาดเสรีที่มีรัฐบาลคอยควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิสาหกิจด้าน อุตสาหกรรมทหาร (Military-industrial complex) วิสาหกิจด้านเชื้อเพลิงและ พลังงาน (Fuel and energy complex) และวิสาหกิจการผลิตที่ใช้เทคโนโลยี ขั้นสูง โดยรัฐต้องให้การสนับสนุนทางการเงิน สิทธิพิเศษ และสิ่งจูงใจจากสหภาพ นักอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการรัสเซีย

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1992 สหภาพนักอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการ รัสเซียได้ก่อตั้งพรรคการเมืองชื่อสหมวลรัสเซีย “พัฒนา” (All-Russian Union) «Modernization» โดยมีอเล็กซานเดอร์ วลาดิสลาเลฟ (Aleksander Vladislavlev) รองประธานสหภาพนักอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการรัสเซีย และอดีตรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงศึกษาธิการของสหภาพโซเวียตเป็นหัวหน้าพรรค โดยมีเป้าหมาย ที่จะกระตุ้นให้รัฐบาลมีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ และ พรรคได้ตั้งกลุ่มที่ทำหน้าที่ดำเนินการทางด้านการเมืองชื่อ “สหประชากร” (Civil Union)

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้แทนของผู้อำนวยความสะดวกและหัวหน้าหน่วยงานทาง ด้านการเกษตร กลุ่มนี้มีนโยบายสนับสนุนการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยไม่ต้องการออกไปสู่ระบบการตลาดอย่างเต็มตัว แต่ต้องการให้รัฐบาลเข้าไป

สนับสนุนอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเหมือนเดิม ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ต้องการกลับไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและต้องการมีอิสระทางการเงินและการบริหาร กลุ่มนี้ประกอบด้วยฝ่ายการเมืองชื่อสหภาพอุตสาหกรรม (Industrial union) สหภาพเกษตรกรรม (Agrarian Union) สหพันธ์ผู้ผลิตสินค้า (Producers Federation) สหภาพเกษตรกรรมรัสเซีย (Agrarian Union of Russia) และพรรคเกษตรกรรมรัสเซีย (Agrarian Party of Russia)

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้แทนของนักเสรีนิยม ซึ่งต้องการขจัดปัญหาและอุปสรรคของการปฏิรูปทางเศรษฐกิจในแนวทางที่ให้ธุรกิจเป็นของเอกชน โดยสมาชิกของกลุ่มเป็นนักธุรกิจเอกชนที่เพิ่งเข้ามาประกอบธุรกิจ กลุ่มนี้ได้ก่อตั้งพรรคการเมืองของตนขึ้นในปี ค.ศ. 1992 ชื่อพรรคเศรษฐกิจเสรี (The Party of Economic Freedom) โดยมีคอนสแตนติน บาราโวเย (Konstantin Boravoy) นักธุรกิจผู้มีชื่อเสียงเป็นหัวหน้าพรรค และให้พรรคยึดแนวทางเสรีนิยมแบบดั้งเดิมเป็นหลัก

ในปี ค.ศ. 1993 นักธุรกิจรัสเซียได้รวมตัวกันเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนโดยได้จัดตั้งพรรคแรงงานเสรี (The Party of Free Work) เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยเจ้าของกิจการที่ถูกจับกุม และยกเลิกกฎหมายอาญาว่าด้วย “การประกอบกิจการ” ที่จำกัดสิทธิผู้ประกอบการ ซึ่งมีอิวาน คีเวลลิดี (Ivan Kivellidi) นักธุรกิจสหกรณ์ “เดลตา” (Delta) และประธานกรรมการบริหาร “โรสบิสเนสแบงก์” (“Rosbisnesbank”) ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาโท จากคณะวารสารศาสตร์มหาวิทยาลัยมอสโกและประกาศนียบัตรทางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เป็นหัวหน้าพรรค

พรรคแรงงานเสรีเป็นองค์กรทางสังคมองค์กรแรกของนักธุรกิจรัสเซียที่ได้มีบทบาทในการช่วยเหลือนักธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในหลายด้าน เช่น ช่วยในการจดทะเบียนก่อตั้งสหกรณ์ ช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมาย ช่วยล๊อบบี้ทางการเมืองเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับนักธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ช่วยปกป้องสิทธิพลเมืองของนักธุรกิจรัสเซีย เป็นต้น สมาชิกพรรคส่วนใหญ่เป็นผู้อำนวยการโรงงานที่มีความคิดว่าการเมืองเป็นอุปสรรคคอยถ่วงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นเพื่อขจัดอุปสรรคดังกล่าวพวกเขาจึงต้องลงมาเล่นการเมือง

ด้วยตนเอง แต่ทว่าบทบาทของพรรคแรงงานเสรีที่มีต่อการเมืองนั้นไม่มากนัก ส่วนสหภาพสหกรณ์มอสโกนั้นได้ต่อสู้ทางการเมืองจนสามารถยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับภาษีของเมืองมอสโก ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่สหกรณ์ได้เป็นผลสำเร็จ

ในช่วงเวลาเดียวกันนักธุรกิจแนวเสรีนิยมอีกกลุ่มหนึ่งได้ตั้งองค์การทางการเมืองแนวเสรีนิยมขึ้นมาชื่อว่า สมาคมวิสาหกิจเอกชนและวิสาหกิจแปรรูปแห่งรัสเซีย (All-Russia Association of Privatised and Private Enterprises) ซึ่งก่อตั้งขึ้นตามแนวความคิดของนักปฏิรูปเอกในช่วงเวลาดังกล่าวของรัสเซียคือยีกอร์ โกดาร์ (Yegor Gaydar) ซึ่งได้รับเลือกให้เป็นประธานสมาคม โดยมีเจ้าของและผู้บริหารกิจการต่างๆเป็นสมาชิกกว่า 2,000 ราย

หลังจากเยลต์ซินได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1991 เขาได้เริ่มดำเนินการปฏิรูปขึ้นในประเทศ โดยสิ่งแรกที่ได้ดำเนินการคือการรับรองสถานะทางเศรษฐกิจและรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายพื้นฐานของประเทศ พร้อมทั้งสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กับตนเอง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1991 เยลต์ซินได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดแรกของตน โดยในเบื้องต้นประธานาธิบดีได้ทำหน้าที่รักษาการนายกรัฐมนตรีโดยมีรองนายกรัฐมนตรี 2 คนเป็นผู้ควบคุมดูแลงานในแต่ละด้าน คือ เกนนาดี บูรบูลิส (Gennady Burbulis) เป็นรองนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบด้านการเมือง และยีกอร์ โกดาร์ เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง รับผิดชอบด้านการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ

จากนั้นรัฐบาลรัสเซียได้ตัดสินใจดำเนินนโยบายปฏิรูปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยทางด้านการเมืองได้เน้นการรวมอำนาจไว้ที่ฝ่ายบริหาร และทางด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการแปรรูปวิสาหกิจต่างๆของรัฐบาลให้เอกชน (privatization) ด้วยการเปิดให้มีการค้าเสรีและปล่อยให้ราคาสินค้าและค่าเงินลอยตัว ซึ่งการปฏิรูปในลักษณะนี้เป็นที่ทราบกันในนาม “การปฏิรูปของโกดาร์” (Gaydar’s reform) ผลจาก “การปฏิรูปของโกดาร์” ได้ทำให้เกิดความตกต่ำทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพราะในขณะที่ราคาสินค้า

สูงขึ้น 10-12 เท่าตัว แต่รายได้ของประชาชนกลับคงเดิมจนทำให้ประชาชนยากจนลงมาก นอกจากนั้น นโยบายการขยายวิสาหกิจของรัฐให้เอกชนยังทำให้การผลิตในสายอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมทหารตกต่ำลงเป็นอย่างมาก อันเป็นเหตุให้คนส่วนใหญ่ของประเทศเกิดความไม่พอใจการดำเนินการของรัฐบาลอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงได้เกิดมีกลุ่มต่อต้านการดำเนินการปฏิรูปของรัฐบาลขึ้นหลายกลุ่ม นอกจากนั้น กลุ่มที่ต่อต้านยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐสภา ซึ่งได้ทำหน้าที่พิเศษเป็นองค์กรปกป้องผู้ผลิตของประเทศ

ในต้นปี ค.ศ. 1992 กลุ่มนักธุรกิจและกลุ่มการเมืองที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับธุรกิจทั้งด้านเกษตรกรรมและด้านอุตสาหกรรม ได้บีบบังคับให้ผู้แทนของกลุ่มตนเข้าร่วมรัฐบาล โดยในการประชุมครั้งที่ 6 ของสภาผู้แทนราษฎรรัสเซีย รัฐบาลได้ถูกสมาชิกสภาฝ่ายค้านอภิปรายถึงความล้มเหลวของการดำเนินการปฏิรูป และถูกบีบบังคับจากองค์กรทางธุรกิจและการเมือง การที่เยลต์ซินได้เปิดโอกาสให้นักธุรกิจที่สำคัญได้ร่วมอภิปรายด้วย จึงทำให้เขาจำต้องปลดบรรพบุรุษออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้งนักอุตสาหกรรมรายใหญ่ของประเทศขึ้นเป็นรองนายกรัฐมนตรี 3 คน คือ วลาดีมีร์ ชูเมโก (Vladimir Shumeiko) อดีตประธานสภาผู้บริหารบริษัทหลักทรัพย์ “รัส” (Rus -Pycb) กีโอร์กียี ฮิดจา (Georgy Khidzha) อดีตประธานสมาคมวิสาหกิจอุตสาหกรรมเมืองเลนินกราดและประธานกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองเลนินกราด และวิกเตอร์ ชีรนามีร์ดิน ประธานคณะกรรมการบริหารบริษัท “ก๊าซโปรม” หลังจากนักอุตสาหกรรมทั้ง 3 ได้เข้าร่วมรัฐบาลแล้ว ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1992 รัฐบาลที่ถูกนักธุรกิจครอบงำได้กดดันให้ธนาคารกลางอนุมัติสินเชื่อพิเศษแก่ธุรกิจอุตสาหกรรมตามมา

ยีกอร์ โกดาร์ อดีตรักษาการนายกรัฐมนตรีรัสเซียได้เล่าถึงความกดดันของนักธุรกิจที่มีต่อตนว่าตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1992 มีผู้อำนวยการวิสาหกิจมาพบตนบ่อยมาก พวกเขาได้เสนอชื่อของพรรคพวกตนเองขึ้นเป็นรัฐมนตรี ถ้าหากตนยอมปฏิบัติตามก็จะได้รับการสนับสนุนทางการเมือง ซึ่งผู้ที่

เข้าพบเขาบ่อยที่สุดคือนายอาร์คาดี โวลสกีและสมาชิกในกลุ่ม “สหประชากร” ของเขา⁷ จากการปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือกับกลุ่มนักธุรกิจที่มีอิทธิพลทางการเมือง โกดาร์จึงไม่ได้รับการรับรองจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นนายกรัฐมนตรีจากการเสนอชื่อในรอบที่ 3

ในการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 7 ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1992 ผู้แทนราษฎรรัสเซียได้มีมติไม่รับรองการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของยีกอร์ โกดาร์ ที่ประธานาธิบดีเยลต์ซินได้เสนอให้สภารับรองถึง 2 ครั้ง ดังนั้นจึงทำให้เยลต์ซินต้องเสนอชื่อวิกเตอร์ ชีร์นามีร์ดิน รองนายกรัฐมนตรีอดีตรองประธานกรรมการบริหารรัฐวิสาหกิจ “ก๊าซโพรม” ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการบริหารทั้งองค์กรของรัฐและรัฐวิสาหกิจมาช้านานขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน สภาผู้แทนราษฎรจึงได้รับรองความสำเร็จดังกล่าวจนทำให้ความขัดแย้งขององค์กรบริหารและองค์กรนิติบัญญัติลดลงชั่วคราว เหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้ประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินจำต้องแสวงหาวิถีทางที่จะให้อำนาจบริหารของตนหลุดพ้นจากการควบคุมของรัฐสภาในเวลาต่อมา

จากการที่รัฐบาลได้ให้ธนาคารกลางอนุมัติสินเชื่อพิเศษแก่ธุรกิจอุตสาหกรรมในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2535 จนทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้น และได้เป็นเงื่อนไขให้ฝ่ายค้านใช้เป็นประเด็นโจมตีรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง ต่อมารัฐบาลได้จัดให้เงินช่วยเหลือและเข้มงวดกับอุตสาหกรรมที่ได้รับสินเชื่อไปตามที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศแนะนำ ทว่าก็กลายเป็นประเด็นใหม่ให้รัฐสภาอภิปรายโจมตีว่ารัฐบาลดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามแบบตะวันตกจนทำให้ประชาชนยากจนลง

อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างรัฐสภาและรัฐบาลได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นอีกในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1992 เมื่อรัฐสภาได้ร่วมกับนักการเมืองฝ่ายค้านจัดตั้งองค์กรทางการเมืองในรูปแบบคณะกรรมการในรัฐสภาที่มีชื่อว่า “แนวร่วมกู้ชาติ” (Front Natsanalnaya spaseniya) เพื่อต่อต้านการปฏิรูปแบบเฉียบพลัน (Shock therapy) และให้เปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล ต่อมา ประธานาธิบดี

⁷ Гайдар Е. Дни поражений и побед. М.: Вагриус, 1996. с 218.

เยลต์ซินได้โต้ตอบด้วยการออกกฤษฎีกา “ว่าด้วยมาตรการปกป้องรัฐธรรมนูญรัสเซีย” เพื่อต่อต้านกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามกับตนและยุบองค์กร “แนวร่วมกู้ชาติ” แต่ถึงกระนั้นก็ไม่มีผลในทางปฏิบัติ

ผลของการใช้นโยบายปฏิรูปที่รุนแรงและรวดเร็วได้ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องตกอยู่ในสภาวะที่ยากจน และส่วนหนึ่งได้แสดงออกถึงความไม่พอใจในการปฏิรูปของรัฐบาลด้วยการเคาะหม้อเปล่าเดินขบวนประท้วง อันเป็นการสื่อถึงความยากจนและอดอยากของประชาชนในวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1993 ซึ่งเป็นวันสตรีสากล

การที่ฝ่ายอนุรักษ์มีเสียงข้างมากในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติ และพยายามหาทางลดและถ่วงดุลอำนาจของประธานาธิบดีเยลต์ซิน จนกระทั่งเป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปรัสเซียแบบเฉียบพลันของเขา จึงเป็นมูลเหตุที่นำไปสู่การเผชิญหน้ากันเป็นระยะๆ เหตุรุนแรงทางการเมืองเริ่มจากการประท้วงของประชาชน และได้เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารเพิ่มขึ้น จึงทำให้รัฐสภารัสเซียได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับของตนขึ้นมา โดยมีสาระสำคัญเน้นให้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาเป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็ลดอำนาจประธานาธิบดีลง การดำเนินการดังกล่าวของรัฐสภาได้สร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีเยลต์ซินเป็นอย่างยิ่ง จากนั้นเขาจึงได้ออกแถลงการณ์ทางโทรทัศน์ยุติบทบาทของรัฐสภา พร้อมทั้งออกกฤษฎีกา “เกี่ยวกับการปกครองประเทศด้วยวิธีพิเศษ” ในวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1993 ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญอัยการสูงสุดและสมาชิกทั้งสองสภาได้ร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่ากฤษฎีกาดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ

การไม่สามารถยุติบทบาทของฝ่ายตรงข้ามได้ ทำให้ประธานาธิบดีเยลต์ซินต้องตกอยู่ในภาวะที่ลำบากอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสภาได้เปิดให้มีการอภิปรายเพื่อถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง (impeachment) แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อเห็นว่าถูกจำกัดอำนาจและมีความพยายามที่จะปลดตนเองออกจากตำแหน่งโดยรัฐสภา ประธานาธิบดีเยลต์ซินจึงได้ใช้วิธีหาอำนาจและความชอบธรรมจากประชาชน โดยการประกาศให้มีการลงประชามติ (referendum) ใน 3

ประเด็นคือ (1) ไร้ความไว้วางใจประธานาธิบดี (2) รับรองแนวทางการปฏิรูปของรัฐบาล และ (3) ให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ ซึ่งผลการลงประชามติส่วนใหญ่ให้ความไว้วางใจและเห็นด้วยกับข้อเสนอทั้งหมดของประธานาธิบดีเยลต์ซิน

ด้วยชัยชนะดังกล่าว ประธานาธิบดีเยลต์ซินจึงได้สิทธิ์อันชอบธรรมในการกำจัดการจัดคู่แข่งทางการเมืองของตน ซึ่งเริ่มต้นด้วยการออกกฎหมายหมายเลข 1400 ในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1993 “ว่าด้วยการปฏิรูปรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนในสหพันธรัฐรัสเซีย” ขั้นตอนแรกตามกฎหมายดังกล่าวคือการยุบสภาผู้แทนราษฎรและสภาสูง พร้อมทั้งกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 11-12 ธันวาคม ค.ศ. 1993 และในวันเดียวกันนั้น รัฐสภารัสเซียได้เปิดการประชุมสมัยวิสามัญครั้งที่ 9 เพื่อพิจารณากฎหมายของประธานาธิบดีเยลต์ซิน สภาสูงซึ่งนำโดยรูสลาน ฮัสบูราตอฟ (Ruslan Khasbulatov) ประธานสภาและสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวเพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้งมีความเห็นว่าการกระทำของเยลต์ซินเป็นการละเมิดกฎหมาย รัฐสภาจึงได้มีมติปลดเขาออกจากตำแหน่ง และแต่งตั้งอเล็กซานเดอร์ รุสโกย (Alexander Rutskoy) รองประธานาธิบดีซึ่งอยู่ฝ่ายเดียวกับกลุ่มตนขึ้นเป็นประธานาธิบดีแทน

จากแผนการกำจัดการจัดคู่แข่งของประธานาธิบดีเยลต์ซินได้ทำให้เกิดแผนการต่อต้านและแย่งชิงอำนาจของรัฐสภาและรองประธานาธิบดีขึ้น ในภาวะดังกล่าวการเผชิญหน้าจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ในวันที่ 22 กันยายน ค.ศ. 1993 บอริส เยลต์ซินซึ่งควบคุมกองกำลังของประเทศอยู่จึงได้ใช้กองกำลังติดอาวุธล้อมรัฐสภาที่กำลังมีการประชุม พร้อมทั้งออกคำสั่งให้ผู้ที่อยู่ข้างในออกมามอบตัว แต่ทว่าคำสั่งดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนอง โดยที่ในระหว่างการล้อมรัฐสภา 10 วัน ฝ่ายรัฐสภาซึ่งประกอบด้วยกลุ่มนิยมคอมมิวนิสต์และกลุ่มชาตินิยม ได้ใช้สื่อมวลชนกระตุ้นให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการปฏิรูปของเยลต์ซินออกมาสนับสนุนกลุ่มตน

ต่อมาเมื่อกลุ่มสนับสนุนของฮัสบูราตอฟและรุสโกยได้พากันออกไปเดินขบวนตามท้องถนนกรุงมอสโก จึงได้เกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร

ซึ่งไม่สามารถตอบโต้ได้อย่างเต็มที่ อันเป็นผลให้กลุ่มผู้เดินขบวนสนับสนุนกลุ่ม
รัฐสภาสามารถตีฝ่าวงล้อมเข้าไปในรัฐสภาได้ หลังจากเห็นว่าฝ่ายสนับสนุนตนเอง
มีมากและเข้มแข็งยิ่งขึ้น ฮัสบูราตอฟและรัสเซียได้ออกคำสั่งให้กองกำลังของตน
บุกเข้ายึดศาลาว่าการกรุงมอสโกและหอส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ “ออสตังคินา”
(Ostankino) ซึ่งก็ถูกทหารของประธานาธิบดีเยลต์ซินตอบโต้จนต้องล่าถอยกลับไป
ที่รัฐสภาและถูกจับกุมตัวได้ในที่สุด วิกฤตการณ์ดังกล่าวได้ดำเนินไป 12 วันจน
ทำให้มีผู้เสียชีวิต 140 คนและบาดเจ็บกว่า 200 คน

หลัง “วิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญ” สงบลง ประธานาธิบดีเยลต์ซินได้
ประกาศให้วันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1993 เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และลงประชามติรับรองรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ฝ่ายประธานาธิบดีได้ร่างขึ้น ซึ่ง
ก็ได้เพิ่มอำนาจให้แก่ประธานาธิบดีเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ผลจากการเลือกตั้ง
ปรากฏว่าพรรคฝ่ายรัฐบาลได้คะแนนน้อยกว่าพรรคฝ่ายค้าน ดังนั้นจึงทำให้คณะ
ผู้บริหารประเทศของเยลต์ซินยังคงมีความยากลำบากในการบริหารประเทศอยู่
เนื่องจากฝ่ายค้านสามารถคุมเสียงส่วนใหญ่ในรัฐสภาได้ จนทำให้เป็นอุปสรรค
ต่อการออกกฎหมายต่างๆ ที่เสนอโดยประธานาธิบดีและรัฐบาล ดังปรากฏ
ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสหพันธรัฐรัสเซียวันที่ 12 ธันวาคม
ค.ศ. 1993 ซึ่งมีผู้มาออกเสียง 58.40% ของผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง (โปรดดู
ตารางเปรียบเทียบ)

**ตารางเปรียบเทียบผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
สหพันธรัฐรัสเซียวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1993**

พรรค	คะแนนรวม	เสียงและที่นั่ง
พรรคเสรีประชาธิปไตยรัสเซีย (Liberal Democratic Party)	22.69%	59 (พรรคฝ่ายค้าน)
พรรคทางเลือกรัสเซีย (Russia's Choice)	15.38%	40 (พรรครัฐบาล)
พรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย (Communist Party of the Russian Federation)	12.35%	32 (พรรคฝ่ายค้าน)
พรรคเกษตรกร (Agrarian Party)	7.90%	21 (พรรคฝ่ายค้าน)
กลุ่มการเมือง "สตรีรัสเซีย" (Women of Russian)	8.10%	21 (พรรคฝ่ายค้าน)
กลุ่มยาบลอก (Yabloko)	7.83%	20 (พรรคฝ่ายค้าน)
พรรคเอกภาพและความปรองดอง (Party of Russian Unity and Concord)	6.76%	18 (พรรครัฐบาล)
พรรคประชาธิปไตยรัสเซีย (Democratic Party of Russia)	5.5%	14 (พรรคฝ่ายค้าน)

หมายเหตุ: จากบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญรัสเซีย สภาชุดนี้มีอายุ 2 ปี

ด้วยตระหนักว่าเสียงสนับสนุนในสภาของตนมีน้อย ประธานาธิบดี เยลต์ซินและนายกรัฐมนตรีวิกเตอร์ ชีร์นามีร์ดิน จึงได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพรรคฝ่ายค้าน โดยการยินยอมให้มีการนิรโทษกรรมกลุ่มผู้ก่อการใน "วิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญ" ตามข้อเสนอของพรรคฝ่ายค้าน จากนั้นฝ่ายรัฐบาลซึ่งนำโดยประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรี ได้เสนอให้พรรคการเมืองทุกพรรคในสภาร่วมลงนามใน "ข้อตกลงเกี่ยวกับความปรองดองของสังคม" แต่กลับได้รับการปฏิเสธจากพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายและชาตินิยมบางพรรค เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ฯ พรรคเกษตรกรและกลุ่มแรงงานรัสเซีย เป็นต้น

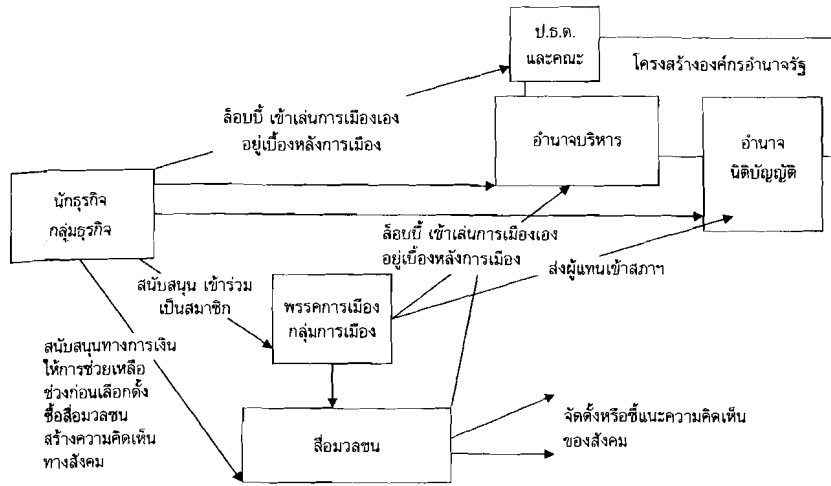
จากการวิเคราะห์เสถียรภาพทางการเมืองการบริหารของรัฐบาลเยลต์ซินในช่วงต้นจะเห็นได้ว่ายังขาดความเป็นเอกภาพอยู่มาก แม้ว่าเยลต์ซินจะอาศัย

บุคลิกภาพที่เด็ดขาดแข็งแกร่ง ผนวกเข้ากับการสนับสนุนนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจจากประชาชนในวงกว้าง แต่อุปสรรคก็มีมากทั้งจากฝ่ายอนุรักษ์รัฐสภาและความยากลำบากในเชิงปฏิบัติของการปฏิรูป อย่างไรก็ตาม ทุกๆ ที่ต่อมาเยลต์ซินสามารถชนะศึกเหนือฝ่ายรัฐสภาในการลงประชามติ โดยประชาชนให้การยอมรับการปฏิรูป และสนับสนุนให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีและสภาผู้แทนราษฎรใหม่ แต่ในท้ายที่สุดพรรคฝ่ายรัฐบาลกลับพ่ายแพ้เลือกตั้งให้กับพรรคฝ่ายค้าน ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพในการบริหารและปฏิรูปเศรษฐกิจของรัฐบาลเยลต์ซินต่อเนื่องไปในระยะยาวหลังจากนั้น ดังภาพสะท้อนที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนต่อมา โดยเฉพาะในกรณีการเปลี่ยนตัวผู้บริหารระดับรองๆ ลงมา ทั้งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจวบจนนับครั้งไม่ถ้วน

หลังเหตุการณ์เดือนตุลาคม ค.ศ. 1993 ความพยายามของกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในทางการเมืองและระบบอำนาจได้เพิ่มสูงขึ้น การดำเนินการของนักธุรกิจเพื่อที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในทางการเมืองนั้นได้เพิ่มรูปแบบมากขึ้น โดยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการลอบบี้โดยตรงเท่านั้น เช่น การสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ทางตรง) แต่การสนับสนุนด้านต่างๆ ในทางอ้อมก็มีพฤติกรรมที่หลากหลาย อาทิ ให้คนของตนเองได้เป็นสมาชิกรัฐสภา การให้การสนับสนุนพรรค การจัดทำโฆษณาชวนเชื่อให้แก่พรรคทางสื่อมวลชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจมักจะดำเนินการร่วมกันในหลายรูปแบบ โดยมีเป้าหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในองค์กรอำนาจรัฐในภาคส่วนต่างๆ เป็นหลัก ซึ่งสามารถเชื่อมโยงให้เห็นเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิแสดงช่องทางที่กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้าไปมีอิทธิพลในทางการเมืองและระบบอำนาจ

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี ค.ศ. 1993 ได้มีนักธุรกิจที่เห็นความจำเป็นของการทำการเมืองควบคู่ไปกับการทำธุรกิจเป็นจำนวนมาก แต่พรรคและกลุ่มการเมืองของนักธุรกิจได้รับการเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มากนัก คอนสแตนติน บาราโวเย หัวหน้าพรรคเศรษฐกิจเสรี ได้ให้เหตุผลที่ต้องลงไปเล่นการเมืองว่า “การปฏิรูปทางเศรษฐกิจได้มีการดำเนินการในวงกว้าง แต่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นยังไม่กระเตื้อง จึงทำให้สถานการณ์ก้าวสู่ขั้นวิกฤติ ทั้งนี้ด้วยเศรษฐกิจไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้โดยปราศจากการสนับสนุนทางการเมือง”⁸ ในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 1993 มีพรรคของนักธุรกิจได้รับการเลือกตั้งหลายพรรค เช่น “พรรคแนวร่วม” (Party consolidation) “กลุ่มพัฒนา” (alliance «Transformation) “บล็อกสิงหาคม” (bloc «August») เป็นต้น ซึ่งมีนักธุรกิจได้รับการเลือกตั้ง 40 คน และผู้นำรัฐวิสาหกิจของรัฐ 32 คน พรรคที่ได้เสียงมากที่สุด คือ พรรคเกษตรกรรมรัสเซีย โดยได้รับถึง 54 ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร

⁸ Независимая газета. – 1992. -15 мая.

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี ค.ศ. 1995 นักธุรกิจส่วนหนึ่ง ได้เห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องลงไปเล่นการเมืองด้วยตนเอง จึงคอยให้การสนับสนุนพรรคการเมืองและนักธุรกิจกลุ่มที่ได้ลงไปเล่นการเมืองเอง โดยกลุ่มที่ลงไปเล่นการเมืองนี้ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปในสภาผู้แทนราษฎร 100 คน ซึ่งในจำนวนนี้ 57 คนได้รับการเลือกตั้งจากประเภทบัญชีรายชื่อพรรค และ 43 คนเป็นสมาชิกสภา ที่ได้รับการเลือกตั้งประเภทเขต พรรคการเมืองที่มีนักธุรกิจสังกัดอยู่มากที่สุดคือพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย โดยประมาณ 1 ใน 3 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากนักธุรกิจในสภาฯ มาจากพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคอันดับที่ 2 และ 3 ที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากนักธุรกิจมากที่สุดคือพรรคคริสเตียนบ้านเรา และพรรคเสรีประชาธิปไตยรัสเซีย จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่านักธุรกิจมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง เนื่องจากมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีบทบาททางการเมืองไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง แต่ผลการเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากนักธุรกิจไม่ถึงหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาผู้แทนราษฎร อีกทั้งพรรคการเมืองที่เขาสังกัดมีหลากหลาย ก็สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นเอกภาพของบรรดานักธุรกิจทั้งหลาย ซึ่งเหตุผลมาจากความไม่ลงตัวของผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มนั่นเอง

จากความสำเร็จในการใช้สื่อโฆษณาชวนเชื่อในอดีตที่ผ่านมา และที่ได้ปรากฏในต่างประเทศในการหาเสียงเลือกตั้งของนักการเมืองนั้น ทำให้นักการเมืองและนักธุรกิจตระหนักว่าสื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างกระแสสังคม ซึ่งมีตัวอย่างที่สำคัญจากการที่ซิลวิโอ เบอรัลลุสโคนี (Silvio Berlusconi) นายกรัฐมนตรีประเทศอิตาลีได้ใช้สื่อมวลชนที่ตนครอบครองอยู่สร้างกระแสสังคมสนับสนุนตนจนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง นักธุรกิจและนักการเมืองรัสเซียหลายกลุ่มจึงพยายามซื้อสื่อแขนงต่างๆ มาสังกัดองค์กรของตนจนแทบจะไม่มีสื่อมวลชนอิสระในรัสเซียโดยสื่อส่วนใหญ่ได้ตกไปอยู่ในการครอบครองของนักธุรกิจ

เป้าหมายหลักในการครอบครองสื่อของนักธุรกิจรัสเซียนั้นคือเป้าหมายทางธุรกิจ และเป้าหมายรองคือเป้าหมายทางการเมือง ในส่วนเป้าหมายทางการเมืองของนักธุรกิจที่ครอบครองสื่อนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญหลายประการตามที่

จะได้กล่าวต่อไป แต่ทั้งหลายทั้งปวงนั้นก็เพื่อที่จะตอบสนองต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเท่านั้น กล่าวคือ (1) มีช่องทางที่จะสร้างกระแสความคิดเห็นของนักการเมืองต่อสังคม และเป็นช่องทางให้สังคมนำเสนอความคิดเห็นต่อนักการเมือง (2) สามารถสร้างกระแสกดดันทางการเมืองในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในการตัดสินใจทางการเมืองโดยการนำเสนอแต่กระแสและความคิดเห็นที่ตรงข้ามกับการตัดสินใจนั้น (3) ล็อบบี้องค์กรรัฐเพื่อประโยชน์ของตน (4) ทำลายคู่แข่งทางการเมืองและธุรกิจ (โดยการใส่ร้าย เปิดโปง สร้างเรื่องที่ทำให้คู่แข่งเสียหาย) และ (5) สร้างความนิยมให้บุคคล ส่งเสริมให้มีอำนาจให้การสนับสนุนทุกรูปแบบ เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้ครอบครองสื่อ

**ตารางแสดงการให้การช่วยเหลือพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้ง
ของบริษัทและนักธุรกิจเอกชน ปี ค.ศ. 1999⁹**

พรรคการเมือง	หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์	ผู้ให้การสนับสนุน
“รัสเซียบ้านเรา” (Our home-Russia)	“เซนตร ปาลิตีเชสกีคห์ เทคนาโลยี” (“Sentr Politicheskikh tekhnologiy”) อี. บูนิน (I. Bunin)	“ก๊าซโปรม” (“Gazprom”) “ลูคอยล์” (“LUKoil”)
“ยาบลาโก” (Yabloko)	“ไตนี ซาเวียตนิค” (“Tainy Sovetnik”) เอล. เลวิน (L. Levin) “วีดีโอ อินเตอร์เนชันแนล” (“Video International”) ยู. ซาโปล (Yu. Zapol)	พรรครีพับลิกัน สหรัฐอเมริกา “โมสต์” (“Most”) “ทีไอเอ็ม-กรุปปา” (“Tim-gruppa”) “อูเยียแอส รัสเซีย” (“UES Rossiya”) “ยูคอส” (“YUKOS”)

⁹ Коммерсантъ – Деньги. – 1999. - № 42. – с. 11-13.

พรรคการเมือง	หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์	ผู้ให้การสนับสนุน
“คอมมิวนิสต์รัสเซีย” (CPRF)	ฝ่ายประสานสัมพันธ์ของพรรค นำโดย วาเลติน คูปซอฟ (Valentin Kuptsov)	“โรสเอ็นเนอร์โกอะตอม” (“Rosenergoatom”) “โรสอะโกรโพรอมสโตรย” (“Rosagropromstroy”) “โคปิ้นด์” (“Kopynd”) “คัปปโรลัคตัม” (“Kapolaktam”) “ดเชียร์ชินสค์อิมาช” (“Dzerzhinskhhimash”)
“บิดูมมี มาลรัส” (Fatherland-All Russia)	“ไอเอ็มอาร์-คอนซัลติง” (“IMR-Konsalting”) “คอนตักต์” (“Kontakt”) “เมฆซดูนาโรตนิย เพรส คลับ” (“Mezhdunarodny press klub”)	“ก๊าซโพรม” (“Gazprom”) “ลูคอยล์” (“LUKoil”) “ซิสเตียมา” (“Sistema”) “มอสต์” (“Most”) “ตาตเนียฟ” (“Tatneft”)
“รวมพลังฝ่ายขวา” (Union of Right Forces)	“ไคย” (“Fond effektivny politiki”) แก. ปาฟลอฟสกี (G. Pavlovsky) “วีดีโอ อินเตอร์เนชันแนล” (“Video International”) ยู. ซาโปล (Yu. Zapol) “โกสต์” (“GOST”) เยีย. ออสโตรอฟสกี (E. Ostrovsky)	“ทรานสเนียฟ” (“Transneft”) “ลูคอยล์” (“LUKoil”) “อูเยียแอส รัสเซีย” (“UES Rossiya”) “ซีบีร์สกี อลูมินีย” (“Sibirskiy aluminiy”)
“เอกภาพ” (Unity)	“วีดีโอ อินเตอร์เนชันแนล” (“Video International”) ยู. ซาโปล (Yu. Zapol) “อิมิช-คอนตักต์” (“Imizhd-Kontakt”) “นึโคโล-แอม” (“Nokolo-M”)	“ทรานสเนียฟ” (“Transneft”) “ซิบบเนียฟ” (“Sibneft”) “ลูคอยล์” (“LUKoil”) “คราซ” (“KRAZ”)
“ซิริโนฟสกี” (Zhirinovsky)	“ทวินมีเดีย” (“Twin-Media”)	“บิบบังค์” (“BIN-Bank”) “ซารูเบียชเนียฟ” (“Zarubezhneft”) “ลูคอยล์” (“LUKoil”) “คราซ” (“KRAZ”)

การใช้สื่อของนักธุรกิจในการช่วยเหลือนักการเมืองหาเสียงเลือกตั้งโดยการประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ นั้น เป็นที่ทราบกันในวงกว้างว่ามีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง จากข้อมูลในสื่อมวลชนรัสเซียที่มีการรวบรวมไว้นั้น ในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้สมัครแต่ละคนต้องใช้งบประมาณในการทำประชาสัมพันธ์ถึง 1.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนการหาเสียงในการเลือกตั้งประธานาธิบดีนั้น ผู้สมัครแต่ละคนต้องใช้งบประมาณในการหาเสียงถึง 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ¹⁰ ซึ่งค่าใช้จ่ายแทบทั้งหมดมีสปอนเซอร์เป็นผู้ออกให้ (ตามที่ได้แสดงไว้ในตาราง) และจะต้องชดใช้คืนในรูปแบบต่างๆ หลังจากที่ได้รับเลือกตั้งแล้ว

¹⁰ Коммерсантъ – Деньги. – 1999. - № 22. – с. 10.